

Invid Skirgravfältet

Schaktningsövervakning 2024

L1953:2112, Skir 14:6, Växjö socken, Växjö kommun, Kronobergs län, Småland

Johan Åstrand

Arkeologisk rapport 2026:09

MUSEIARKEOLOGI SYDOST
- en del av Kalmar läns museum

Invid Skirgravfältet

Schaktningsövervakning 2024

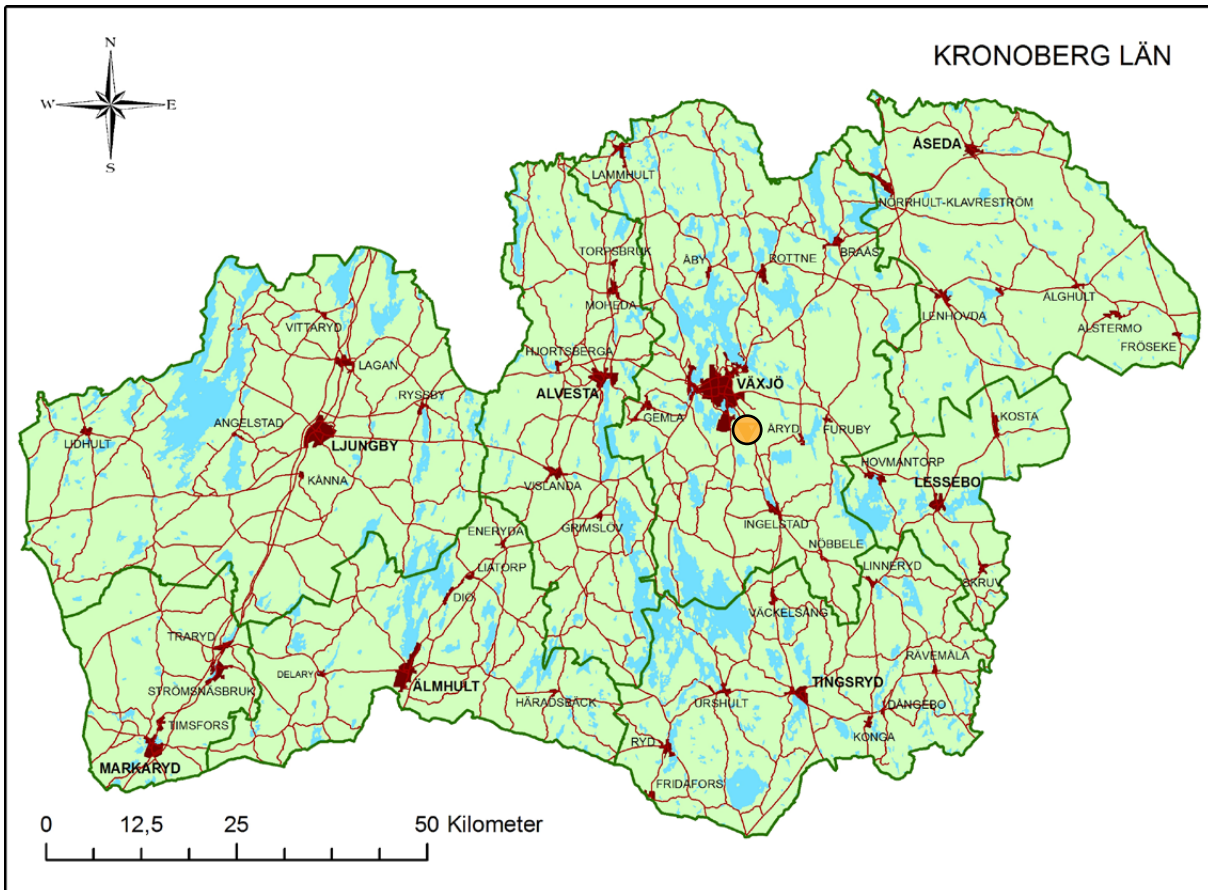
L1953:2112, Skir 14:6, Växjö socken, Växjö kommun, Kronobergs län, Småland

Författare	Johan Åstrand
Copyright	Kalmar läns museum 2026
Redaktion	Anna-Karin Karlsson, Stefan Siverud
Kartor	Publicerade i enlighet med tillstånd 507-98-2848 från Lantmäteriverket
Förlag	Kalmar läns museum
ISSN	1400-352X

Innehåll

Sammanfattning	7
Inledning	8
Topografi och fornlämningsmiljö	9
Syfte och frågeställningar	12
Metod och genomförande	13
Resultat	16
Schakt 1	16
Schakt 2	17
Tolkning, utvärdering och åtgärdsförslag	19
Referenser	21
Tekniska och administrativa uppgifter	22

Karta över Kronobergs län med platsen markerad.

Sammanfattning

Under sommaren och hösten 2024 gjorde Växjö kommun schaktgrävningar för att lokalisera och bygga om en befintlig kulvert som leder bort vatten från den nyligen återställda våtmarken Skirsjön.

Den inledande grävningen gjordes med anledning av ett stopp i en del av kulverten och felet behövde lokaliseras och åtgärdas genom att frilägga en del av kulverten. Denna schaktning gjordes direkt väster om Skirgravfältet men berörde till större delen låglänt mark väster om gravfältet. En schaktningsövervakning gjordes dock inom en begränsad yta där man behövde göra en schaktutvidgning mot gravfältet i öster. Denna yta låg på ett avstånd av sju meter från närmaste synliga gravhög. Marken i undersökningsytans östra del var orörd men innehöll inte några äldre lämningar varken i form av gravar,

boplatsanläggningar eller fynd. Schaktets västra del var omrörd förmodligen av den tidigare utförda grävningen för kulverten.

Under senhösten behövde man göra en större schaktning för att frilägga kulverten och man grävde då genom den befintliga vägen mot Skir. Schaktningsarbetet berörde en yta intill ett stenröse av osäker karaktär väster om gravfältet. En schaktningsövervakning utfördes även här och man konstaterade att de synliga lämningarna utgjordes av röjningssten från odling. I den sektion genom Skirvägen som fanns i den östra schaktsidan kunde man se att den äldre markytan invid gravfältet var bevarad under vägbanan. Det är möjligt att samma förhållande råder där vägen passerar genom gravfältet och spår av gravar kan i så fall finnas bevarade under vägen.

Inledning

Skirgravfältet är ett av de största och mest välbevarade yngre järnåldersgravfälten i Växjötrakten (fig. 1). Med anledning av att Växjö kommun gjorde grävningar omkring en befintlig kulvert intill gravfältets nordvästra del utförde Museiarkeologi sydost/ Kalmar läns museum schaktningsövervakning under två tillfällen under 2024. Undersökningen bekostades av Växjö kommun.

Inledningsvis gjordes kommunen schaktningsarbeten för att lokalisera en kulvert som avvattnar den restaurerade våtmarken Skirsjön. Ett stopp hade inträffat i kulverten och markerna runt sjön hotade att översvämmas. Inledningsvis gjordes schaktningen enbart väster om, och utanför, gravfältet. För att lokalisera kulverten behövde man dock utöka schaktningen till ett område närmare gravfältet. Man kontaktade därför Länsstyrelsen i Kronobergs län för att få tillstånd till fortsatt grävning. Efter förfrågan från länsstyrelsens gjorde Museiarkeologi sydost ett inledande besök på platsen den 27 juni då man kunde konstatera att den då planerade utökade schaktningen, med nödvändig släntning medräknad, skulle beröra en yta med orörd mark i nära anslutning till synliga gravar. Eftersom det fanns risk för att under mark dolda gravanläggningar skulle kunna komma till

skada bedömdes att en schaktningsövervakning av den berörda ytan vore lämplig. Efter kontakt med länsstyrelsen gjordes en undersökningsplan och kostnadsberäkning i enlighet med länsstyrelsens generella förfrågningsunderlag för 2024. Denna låg till grund för länsstyrelsens beslut. Eftersom arbetet var brådskande utfördes schaktningsövervakningen efter muntligt klartecken från länsstyrelsen den 1 juli 2024.

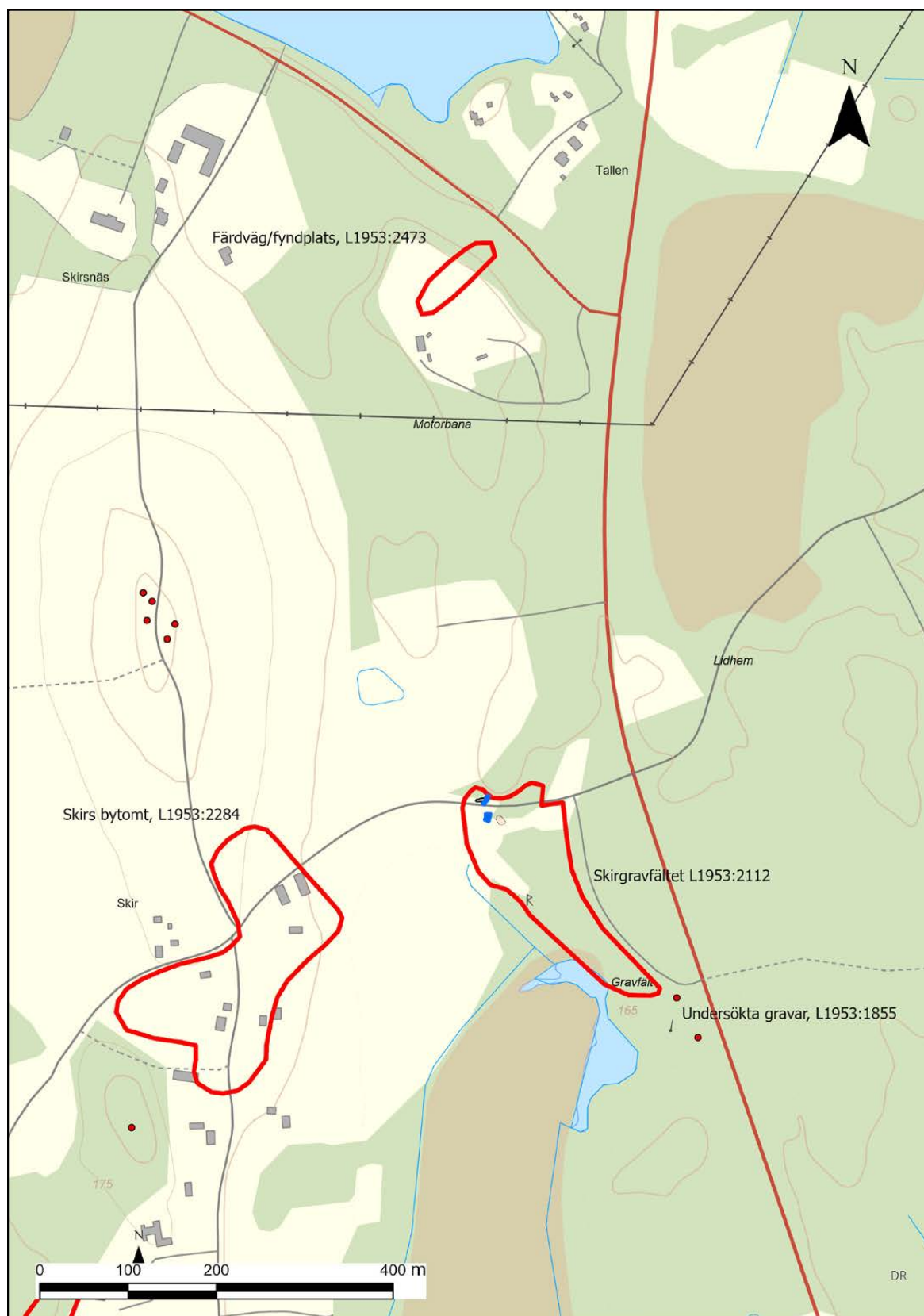
Under hösten utförde Växjö kommun en mer omfattande schaktning omkring kulverten då man även grävde ett brett schakt genom Skirvägen. Schaktningen kunde utföras i området väster om gravfältet enligt en av länsstyrelsen godkänd plan. Under grävningsarbetet visade det sig dock att man behövde schakta nära intill en gravliknande lämning. Kommunen kontaktade då länsstyrelsen som fattade beslut om schaktningsövervakning vid arbete i anslutningen till denna lämning. Museiarkeologi sydost gjorde en kompletterande kostnadsberäkning för insatsen men angav också att denna skulle kunna rymmas inom det redan beslutade projektets budget genom omfördelning inom befintlig budget vilket även angavs i länsstyrelsens kompletterande beslut. Denna schaktningsövervakning utfördes 11 november 2024.

Topografi och fornlämningsmiljö

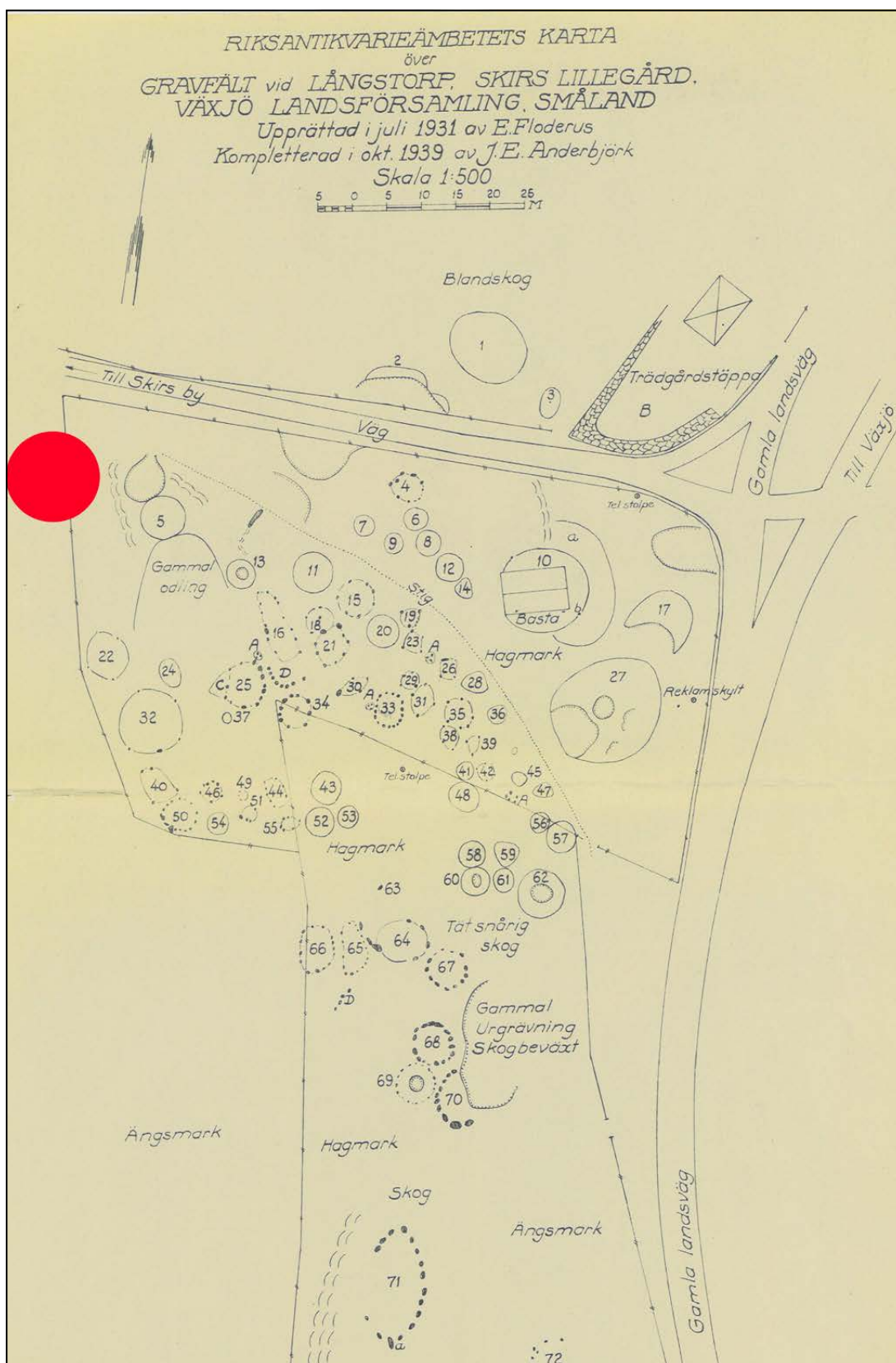
Skirgravfältet, L1953:2112, innehåller 110 synliga gravanläggningar och är ett av de större gravfälten i Varend (se fig. 1, 2). Gravfältet följer ett 300 meter långt parti av en höjdsträckning och gravfältet har legat intill en äldre landsväg som även i andra partier omges av förhistoriska gravar. Skirgravfältet innehåller varierade gravtyper med en sammansättning av gravformer som är typisk för den yngre järnålderns gravfält i Varend som högar, runda och ovala stensättningar och reststenar (Burström 1991; Svanberg 2003)

Några gravar inom gravfältets södra del, L1953:1855, undersöktes och togs bort 1970 (se fig. 1). Man undersökte då tio gravanläggningar som bland annat allt innehöll glaspärlor samt ett fågelspänne (Tomtlund 1977). Gravarna daterades till vendeltid och vikingatid. Sydväst om gravfältet har den senare sänkta Skirsjön legat. Vid restaureringsarbeten för att delvis återställa denna våtmark gjordes en schaktningsövervakning intill gravfältet söder om det aktuella området (Therus 2023). Man påträffade då bland annat ett tillhugget trästycke använt som spång. Trästycket ¹⁴C-daterades till mellan-neolitisk tid. Även ca 500 meter norr om gravfältet har tidigare påträffats våtmarksfynd i form av kasserade träföremål som lagts ut tillsammans med annat trämaterial som en färdväg över en mossmark. Här påträffades vagnsdelar och årder från järnålder (Skoglund & Lagerås 2002).

Skirgravfältet L1953:2112 är känt sedan länge och finns markerat som fornlämningsmiljö både på den gamla och den nya ekonomiska kartans blad (Ek kartan Skir, 5E0i82, 1950, 1982). Den relativt smala begränsningen som återges på de ekonomiska kartbladen utökades efter Riksantikvarieämbetets revideringsinventering 1993. Begränsningen utökades då västerut och kom att, förutom själva gravfältet, även omfatta en bård av lägre liggande mark längs med gravfältets västra sida. Den för gravfältet angivna begränsningen går ca 25 meter väster om det strand- eller åkerhak som snarast kan betraktas som gravfältets faktiska begränsning i detta avsnitt. Det är oklart om avgränsningen i KMR syftar till att ange en skyddszon i anslutning till gravfältet eller om det rör sig om en felaktigt gjord begränsning. I det aktuella fallet kan man konstatera att även ledningsschaktningen gjordes inom fornlämningsmiljöns begränsning enligt KMR. Detta trots att grävningen gjordes på betryggande avstånd från gravfältet och i en väsentligt lägre terräng. Skillnaden mellan gravfältets begränsning och markeringen i KMR noterades även vid schaktningsövervakningen vid restaureringen av Skirsjön (Therus 2023).

Figur 1. Skirgravfältet, L1953:2112, med omgivande fornlämningsmiljö. Den schaktningsövervakade ytan ligger i nordvästra delen av gravfältet.

Figur 2. Utsnitt ur gravfältskarta från 1931 (Smålands museums topografiska arkiv) som visar den norra delen av Skirgravfältet. Det schaktningsövervakade området vid schakt 1 är ungefärligt markerat medan schakt 2 togs upp utanför det karterade området. Schakt 1 är ungefärligt markerad med röd prick.

Syfte och frågeställningar

Schaktningsövervakningen syftade till att bedöma om äldre lämningar i form av dolda gravar eller andra anläggningar med anknytning till gravfältet skulle finnas inom den berörda

ytan. Detta för att i första hand undvika fornlämningar eller, om detta inte skulle vara möjligt, undersöka och dokumentera dessa.

Metod och genomförande

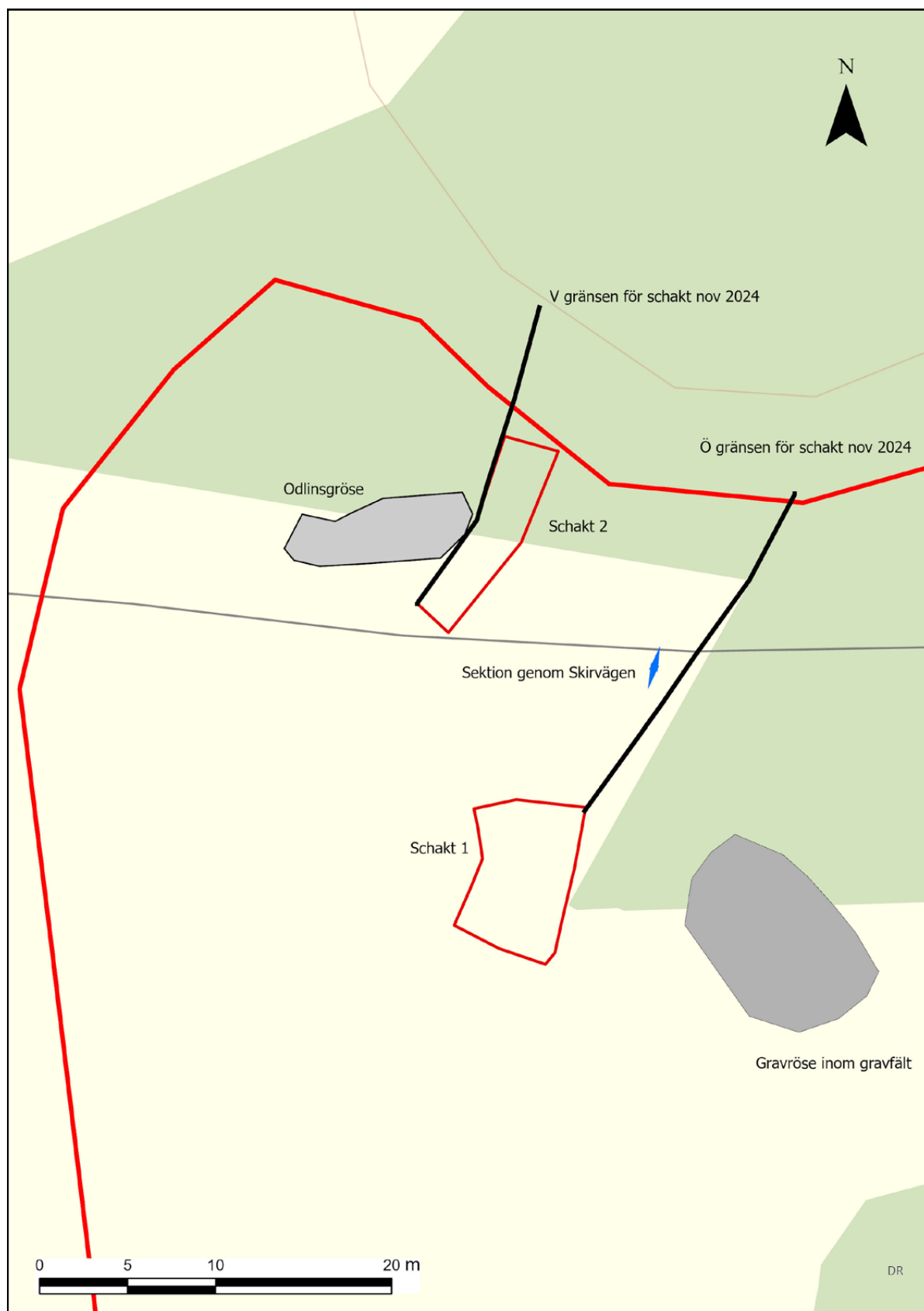
Den yta som berördes vid den inledande schaktningsövervakningen, schakt 1, hade en storlek av 47 m² (fig. 4). Schaktet låg invid gravfältets nordvästra del, strax söder om vägen mot Skirsby. Inom ytan fanns ett åkerhak som förmodligen motsvarar ett äldre strandhak till Skirsjön. I schaktets västra del, nedanför detta hak, fanns tidigare odlad mark som odlats upp efter sjösänkningen. Schaktets östra del omfattade högre belägen, ej tidigare odlad mark, intill gravfältet (fig. 2). Det stod klart att den eftersökta kulverten skulle ligga i den lägre terrängen, men behovet

av släntning gjorde att även delar av den högre belägna terrängen kom att beröras. Det arkeologiska arbetet utfördes här som en sedvanlig schaktningsövervakning där arkeolog närvarade vid en skiktvis avbaning ned till ett djup av 0,5 till 0,8 meter då man var ett gott stycke under den äldre markytan. Fortsatt grävning övervakades inte.

Vid det efterföljande schaktningsarbete som utfördes under hösten grävdes ett 15 meter brett schakt nordväst om gravfältet med centrum i

Figur 3. Det schaktningsövervakade området vid schakt 1 före avbaning. Foto taget från väster.

Figur 4. Plan över det schaktningsövervakade undersökningsområdet vid gravfältets nordvästra del med.

det låga partiet väster om höjdryggen. Schaktet grävdes igenom den korsande Skirvägen ned till ett djup av omkring 7 meter under vägens nuvarande nivå. På den västra sidan av schaktet finns ett gravliknande stenröse som låg på gränsen till den av länsstyrelsen godkända schaktytan. Den efterföljande schaktningsövervakningen utfördes i anslutning till denna inom en yta av ca 25 m², schakt 2. Vid besiktningstillfället hade en grundavbaning redan gjorts på den östra sidan av lämningen. Inom ytan gjordes en rensning med

fyllhammare. Vid samma tillfälle kunde man även besiktiga den sektion som fanns i schaktets östra sida där en äldre marknivå framträdde under vägbanan.

Inmätningar gjordes med RTK-GPS och dokumentationen gjordes i det ArcGIS-baserade dokumentationsprogrammet IDA. Avsökning med metalldetektor gjordes succesivt vid den inledande schaktningen och även inom berörda ytor vid den efterföljande schaktningsövervakningen.

Resultat

Schakt 1

Den inledande schaktningsövervakningen gjordes i samband med att man vid grävningen väster om gravfältet behövde utöka den schaktade ytan österut mot gravfältet. Den närmaste synliga gravhögen låg 7 meter öster om det aktuella schaktet. Denna yta, schakt 1, berörde i sin östra del högre belägen, tidigare orörd mark inom ett 3 meter brett parti. I schaktets mitt fanns ett tidigare strandhak, senare åkerhak, som hade en nordsydlig riktning och som tydligt syntes i terrängen. Schaktets västra del utgjordes av en lägre liggande yta som utgjorts av sjösänkt, senare odlad mark.

I schaktets östra del kunde man konstatera att det under grästorven fanns ett 0,2 meter tjockt lager av svagt humös sand (fig. 5). Därunder fanns orörd grusig, sandig morän. Några anläggningar med anknytning till gravfältet påträffades inte och inte heller några spår efter boplatsslämningar eller fynd. Schaktets västra del gav mestadels ett omrört intryck och utgjordes förmodligen av fyllningen till den befintliga kulverten. Vid den metalldetektering som gjordes mellan varje grävt skikt påträffades enbart recenta fynd.

Figur 5. Inom schakt 1 gjordes en skiktvis avbaning ned till en nivå av 0,5 till 0,8 meter under tidigare markyta, Foto taget från väster.

Schakt 2

Den efterföljande schaktningsövervakningen gjordes senare under hösten då man grävde ett 15 meter brett och upp till 8 meter djupt schakt väster om gravfältets nordvästra del (se fig. 4). Även här berördes främst låglänt mark. Schaktningsövervakningen gjordes i ett avsnitt, schakt 2, där man behövde göra en släntning på den västra av schaktet intill en gravliknande lämning som låg på Skirvägens norra sida (fig. 6).

Den gravliknande lämningen utgörs av ett stenröse som är beläget på ett mindre höjdparti väster om den svacka som följer gravfältets västra sida. De synliga delarna består av upplagd odlingssten och lämningen har en något ojämn, avlång form, storlek av 3,5 x 10 meter och en höjd av 0,3 meter. Stenarna har en storlek av 0,2 till 0,4 meter och är löst upplagda. Lämningen ansluter till ett åkerhak och bör vara ett odlingsröse. Närheten till gravfältet gör dock att man inte kan utesluta att det

skulle kunna dölja en äldre stensättning. Väster om lämningen finns spår efter grustäkt och det är möjligt att odlingsröset tidigare haft en fortsättning åt detta håll. Den utförda släntningen hade gjorts utanför, och omedelbart öster om, odlingsröset. Inom dessa ytor syntes inte några spår efter äldre lämningar. Här påträffades inte heller några fynd varken vid metalldetektering eller rensning.

Vid detta tillfälle kunde man även notera att det i det breda schaktets östra sida, mot gravfältet, fanns en sektion som visade lagerföljden under den befintliga Skirvägen (fig. 7). Här kunde man se att det under sentida gruslager som bar upp vägen även fanns en äldre markhorisont på ett djup av 1,2 meter under vägytan. Markhorisonten bestod av ett humöst lager med en tjocklek av 0,35 meter och bör utgöra en övertäckt markyta som skulle kunna var bevarad även under vägens fortsättning inom gravfältet.

Figur 6. Schakt 2 utgjordes av slänten mot en gravliknande lämning, förmodligen ett odlingsröse, som låg på den västra sidan av det breda schakt som togs upp på hösten 2024. Foto taget från sydöst.

Figur 7. I den östra sidan av det breda schakt som togs upp hösten 2024 syntes en äldre marknivå som var bevarad under Skirvägens sentida bärlager. Foto taget från väster.

Tolkning, utvärdering och åtgärdsförslag

Skirgravfältet är ett välbevarat och visuellt tydligt gravfält. Detta gör det motiverat att även fortsättningsvis visa försiktighet vid markarbeten i gravfältets närhet. Vid de båda tillfällena när schaktningsövervakningen gjordes påträffades inte några anläggningar eller fynd med anknytning till det äldre gravfältet. Eftersom schaktningen utfördes i närhet av en av gravfältets högar och intill en gravliknande lämning får insatsen dock ses som väl motiverad.

Värt att notera är att sektionen genom Skirvägen, i det breda schakt som togs upp under hösten, visade att det fanns en övertäckt äldre markyta under vägen. Det innebär att äldre lämningar med anknytning till gravfältet kan finnas bevarade i de partier där vägen går igenom gravfältet.

Man kan notera att gravfältets begränsning i KMR delvis är problematisk eftersom det finns en oklarhet i vad begränsningen syftar på.

Figur 8. Schakt 1 grävt ned till fullt djup, sett från nordväst.

Om tanken är att ange en skyddszon runt gravfältet så borde detta inte bara gälla begränsningen åt väster, vilket nu är fallet, utan även åt andra håll. Man kan överväga om det skulle vara fördelaktigt att en göra en ny bedömning och inmätning som bättre motsvarar gravfältets egentliga utbredning.

Några ytterligare åtgärder föreslogs inte i samband med de aktuella arbetsmomenten. Om ytterligare markarbeten behöver göras i gravfältets närområde bör man överväga fortsatta schaktningsövervakningar.

Referenser

Burström, M. 1991. *Arkeologisk samhällsavgränsning: en studie av vikingatida samhällsterritorier i Smålands inland*. Diss. Stockholm: Univ.

Skoglund, P. & Lagerås, P., 2002. En vendeltida vagn från södra Småland: fyndet från Skirsnäs mosse i ny belysning. *Fornvännen* 2002 (97):73–86.

Svanberg, F. 2003. *Death rituals in southeast Scandinavia AD 800-1000. Decolonizing the Viking Age 2*. Acta Archaeologica Lundensia. Series in 4°, no. 24. Stockholm. 2003.

Therus, J. 2023. *Våtmarksschaktning intill gravfältet i Skir. Förundersökning i form av schaktningsövervakning 2020, L1953:2112, Skir 16:1, Växjö socken, Växjö kommun, Kronobergs län, Småland*. Kalmar läns museum. Arkeologisk rapport 2023:16.

Tomtlund, J-E. 1977. *Fornlämning 21, Gravfält Vendeltid-Vikingatid, Skir Prästgård, Växjö Stad, Småland*. Riksantikvarieämbetet: Rapport 1977 B4. Stockholm.

Rikets allmänna kartverk

Ekonomiska kartans blad Skir, 5E0i82 1950

Ekonomiska kartans blad Skir, 5E0i82 1982

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr:	431-3966-24
Kalmar läns museums dnr:	33-222-2024
Projektnummer KLM:	A2436
KMR uppdragsnr:	202400964
Uppdragsgivare:	Växjö kommun
Landskap:	Småland
Kommun:	Växjö
Socken:	Växjö
Fastighet:	Skir 14:6
Fornlämningsnr:	L1953:2112
X koordinat:	6300013
Y koordinat:	491234
Latitud:	56.843844
Longitud:	14.856294
M ö h:	170 m ö h
Fältarbetstid:	2024-07-01 och 2024-11-11
Antal arbetsdagar:	1,5 dag
Personal:	Johan Åstrand
Foto, Du-nummer:	Du 477
Fynd:	Inga fynd påträffades
Analyser:	Inga analyser utfördes
Tidsålder:	Yngre järnålder
Dokumentation:	All dokumentation förvaras på KLM, kopior förvaras också i Smålands museums arkiv
Inmätning:	RTK-GPS Koordinater och höjdangivelser i rikets koordinatsystem SWEREF 99 TM och RH2000.

Adress Box 104,
S-392 21 Kalmar

Telefon 0480-45 13 00

E-post info@kalmarlansmuseum.se
Webb kalmarlansmuseum.se

